

ภาคผนวก

บทสรุปโครงการวิจัย

1. ชื่อเรื่อง การสังเคราะห์ระบบการบริหารจัดการงานวิจัยการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อพัฒนาสู่เมืองน่าอยู่

2. รายชื่อนักวิจัย

2.1 หัวหน้าโครงการวิจัย ผศ.สุภาดา ขุนณรงค์

2.2 ผู้ร่วมวิจัย

(1) อ.ดร.สุदारัตน์ ไชยเฉลิม

(2) อ.สุรรัตน์ เทมวรรณ

(3) อ.ดร.ศิริพรรณ ศรีธาผล

3. ความเป็นมาของปัญหา

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญต่อภารกิจการจัดการขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตามแผนแม่บท โดยเป็นหน่วยงานสำคัญในการนำมาตรการและการปฏิบัติในการจัดการขยะมูลฝอยให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ ตั้งแต่การคัดแยกขยะมูลฝอยที่ต้นทาง การขนส่งไปกำจัด รวมถึงการนำขยะมูลฝอยไปกำจัดอย่างถูกหลักวิชาการ ซึ่งกรอบแนวคิดที่สำคัญของแผนแม่บทการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศประกอบด้วย หลักการ 3R คือการ Reduce Reuse และ Recycle ซึ่งหลักการ Reduce Reuse นี้จะเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย การบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนและประชาชนให้เกิดวินัยการลดการบริโภคที่ฟุ่มเฟือย เพื่อลดการเกิดขยะมูลฝอยที่แหล่งกำเนิด และยังเป็นการสนับสนุนให้มีการผลิตและการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีการสร้างแรงจูงใจให้ครัวเรือน สถานศึกษา สถานประกอบการ และภาคบริการทั้งในชุมชน และสถานที่ท่องเที่ยวให้คัดแยกและลดปริมาณขยะมูลฝอย กรอบแนวคิดต่อมาคือ การสร้างความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการขยะมูลฝอย โดยการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนให้มีความรู้ ความเข้าใจและมีจิตสำนึก การมีวินัยในการจัดการขยะมูลฝอยทั้งในระบบโรงเรียนและนอกโรงเรียนตั้งแต่การคัดแยกที่ต้นทางจนถึงการกำจัดในขั้นตอนสุดท้าย

การจัดการขยะมูลฝอยจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และมีทางเลือกที่หลากหลายในการจัดการขยะมูลฝอย ทั้งผู้ผลิตเองในฐานะที่ผลิตสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ออกมาให้บริการ ผู้บริโภคในฐานะผู้ใช้บริการสิ่งของต่าง ๆ จากผู้ผลิต และผู้ที่เกี่ยวข้องในการกำจัดขยะมูลฝอย ในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมาได้เริ่มมีการปรับทัศนคติเกี่ยวกับขยะมูลฝอยโดยมองว่าขยะมูลฝอยที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่สามารถเพิ่มมูลค่าและรายได้ รวมทั้งลดต้นทุนการผลิต การพัฒนานวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อใช้ในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยจึงเป็นเรื่องสำคัญ แต่ทั้งนี้นวัตกรรมที่จะเกิดขึ้นได้นั้นต้องอยู่ภายใต้ข้อมูลขยะมูลฝอยที่มีอยู่ในปัจจุบันประกอบกับบริบทของชุมชนจึงจะทำให้การใช้นวัตกรรมนั้นเกิดความยั่งยืน รวมทั้งการปรับเปลี่ยนทัศนคติของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือในการดำเนินการในเรื่องดังกล่าวจะต้องอาศัยกระบวนการสร้างความรู้ ความตระหนักและความเข้าใจ

การส่งเสริมการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างเหมาะสมโดยอยู่บนพื้นฐานของการใช้ข้อมูลขยะมูลฝอยที่ถูกต้อง ซึ่งในชุมชนควรเริ่มตั้งแต่การพัฒนาระบบข้อมูลขยะมูลฝอยเพื่อใช้เป็นสารสนเทศในการตัดสินใจในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยด้านต่าง ๆ การร่วมกันพัฒนานวัตกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยในรูปแบบต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับข้อมูลขยะมูลฝอยในสภาพปัจจุบัน และที่สำคัญคือกระบวนการสร้างระบบการเรียนรู้ปัญหาและการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อพัฒนาความตระหนักและจิตสำนึกให้กับประชาชนตั้งแต่เด็ก

เพื่อให้เด็กและเยาวชนเติบโตเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบและมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่การลดการเกิดขยะมูลฝอยจากบ้านเรือน สถานศึกษา พร้อมกับการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยให้เกิดขึ้นในตัวเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและโรงเรียนในสังกัด ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงได้พัฒนาแผนงานการบริหารจัดการขยะมูลฝอยขึ้นมาเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาขยะมูลฝอยของชุมชนโดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นพื้นที่นำร่องประกอบด้วยศูนย์จัดการเครือข่าย 2 แห่ง คือ 1. ศูนย์จัดการเครือข่ายบ้านหม้อ ประกอบด้วย อบต. บ้านหม้อ อบต. บ้านหาด อบต. ไโร้โคก จังหวัดเพชรบุรี และ อบต. บางเจ้าฉ่า อบต. หัวไผ่ อบต. บางพลับ จังหวัดอ่างทอง และ 2. ศูนย์จัดการเครือข่ายบ้านในดง ประกอบด้วย อบต. บ้านในดง อบต. ปีกเตียน อบต. หนองจอก อบต. ท่าช้าง จังหวัดเพชรบุรี อบต. คลองวาฬ และ อบต. พงศ์ประศาสน์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รวมทั้งหมด 12 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยในแผนการวิจัยการบริหารจัดการขยะมูลฝอยนี้จะประกอบด้วยกิจกรรมย่อย 4 กิจกรรม คือ การพัฒนาระบบข้อมูลการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน การพัฒนานวัตกรรมจัดการขยะมูลฝอยชุมชน การพัฒนาระบบการเรียนรู้ปัญหาและการจัดการขยะมูลฝอย และนำมาสังเคราะห์องค์ความรู้ระบบและกลไกการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ผลจากการสังเคราะห์งานวิจัยภายใต้แผนงานการบริหารจัดการขยะมูลฝอยจะนำไปสู่การตัดสินใจเพื่อกำหนดกิจกรรม โครงการพัฒนาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนต่อไป

4. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและวิธีการดำเนินการวิจัยในชุมชน
2. เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยจากงานวิจัยชุมชน
3. เพื่อสังเคราะห์ระบบบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนจากงานวิจัยเพื่อการพัฒนาสู่เมืองน่าอยู่

5. ขอบเขตการดำเนินงาน

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

- (1) สังเคราะห์องค์ความรู้จากการพัฒนาข้อมูลขยะมูลฝอยในแต่ละพื้นที่เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์
- (2) สังเคราะห์องค์ความรู้จากการพัฒนาและทดสอบคุณสมบัติของปุ๋ยหมักชีวภาพสูตรต่างๆ จากขยะมูลฝอยร่วมกับชุมชน
- (3) สังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการสร้างรูปแบบกิจกรรมเพื่อพัฒนาความรู้ ความตระหนักของเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับขยะมูลฝอย
- (4) สังเคราะห์ระบบการบริหารจัดการงานวิจัยภายใต้แผนงานการบริหารจัดการขยะมูลฝอย 12 พื้นที่

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยศูนย์จัดการเครือข่าย 2 แห่ง

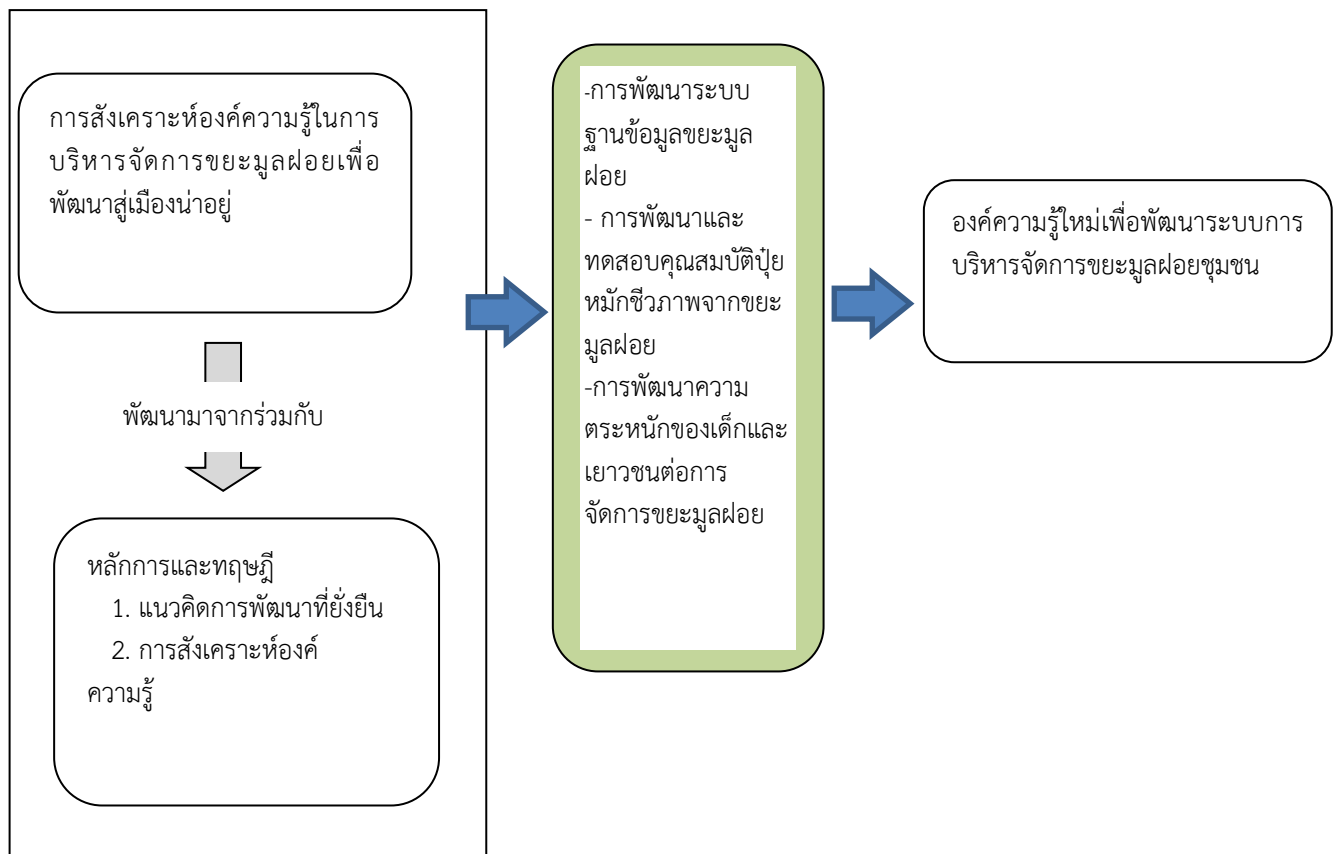
ศูนย์จัดการเครือข่ายบ้านหม้อ ประกอบด้วย

- (1) อบต. บ้านหม้อ จังหวัดเพชรบุรี
- (2) อบต. บ้านหาดจังหวัดเพชรบุรี
- (3) อบต. ไโร้โคก จังหวัดเพชรบุรี
- (4) อบต. บางเจ้าฉ่า จังหวัดอ่างทอง
- (5) อบต. หัวไผ่ จังหวัดอ่างทอง
- (6) อบต. บางพลับ จังหวัดอ่างทอง

ศูนย์จัดการเครือข่ายบ้านในดง ประกอบด้วย

- (1) อบต. บ้านในดง จังหวัดเพชรบุรี
 - (2) อบต. ปีกเตียนจังหวัดเพชรบุรี
 - (3) อบต.หนองจอก จังหวัดเพชรบุรี
 - (4) อบต. ท่าช้าง จังหวัดเพชรบุรี
 - (5) อบต. คลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
 - (6) อบต. พงศ์ประศาสน์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- รวมพื้นที่ทั้งหมด 12 แห่ง

6. ประเด็นหลักในการทบทวนวรรณกรรม/กรอบแนวคิดการวิจัย

7. วิธีดำเนินการ

- 7.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 7.2 คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

การวิจัยการสังเคราะห์ห้องค์ความรู้การบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนจะใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นงานวิจัยทั้งหมด 3 แผนงานย่อยมีจำนวนวิจัย 20 เรื่อง

- 7.3 การกำหนดวิธีการสังเคราะห์

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์งานวิจัย

8. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและวิธีการดำเนินการวิจัยในชุมชน
2. เพื่อสังเคราะห์ห้องค์ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยจากงานวิจัยชุมชน

3. เพื่อสังเคราะห์ระบบบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนจากงานวิจัยเพื่อการพัฒนาสู่เมืองน่าอยู่

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานงานวิจัย

จากการสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของงานวิจัยพบว่า งานวิจัยทั้งหมดแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ งานวิจัยเชิงปริมาณ ร้อยละ 65 และงานวิจัยแบบผสมผสาน ร้อยละ 35 เพื่อให้ได้ข้อค้นพบเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ ส่วนในด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัยประกอบด้วยวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิดในการวิจัย สมมติฐานการวิจัย งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ แผนแบบการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ การอ้างอิง และภาคผนวก ซึ่งพบว่าเป็นไปตามขั้นตอนของการวิจัย

2. การสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัย

จากการสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัย จำนวน 20 เรื่องภายใต้แผนงานย่อยจำนวน 3 แผน ซึ่งได้แก่ (1) การพัฒนาข้อมูลการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน (2) การพัฒนานวัตกรรมจัดการขยะมูลฝอย และ (3) การพัฒนาระบบการเรียนรู้ปัญหาขยะมูลฝอยเพื่อสร้างความตระหนัก ภายใต้แผนงานการบริหารจัดการขยะมูลฝอย พบว่า รูปธรรมของผลงานในแผนงานย่อยที่ 1 จำนวนงานวิจัยทั้งหมด 8 เรื่อง ได้ข้อมูลปริมาณขยะมูลฝอยที่เป็นปัจจุบัน (up date) และการบริหารจัดการของสมาชิกในชุมชนชุมชนซึ่งข้อมูลชุดนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจวางแผนและดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ชุมชนได้ แผนงานย่อยที่ 2 จำนวนงานวิจัยทั้งหมด 5 เรื่อง สามารถผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพที่มีคุณสมบัติทางกายภาพและทางเคมีอยู่ในระดับเกณฑ์มาตรฐานของปุ๋ยอินทรีย์ และค่ากิจกรรมเอนไซม์มีมากน้อยตามชนิดของขยะที่นำมาหมักซึ่งมีค่ากิจกรรมของเอนไซม์ยูรีเอสในสูตรปุ๋ยหมักชีวภาพของขยะอินทรีย์อยู่ระหว่าง 0.228 - 0.246 หน่วยต่อมิลลิกรัม นอกจากนี้ในแผนงานนี้สามารถนำกระบวนการวิจัยนี้ไปบูรณาการกับวิชาโครงการงานวิทยาศาสตร์ ซึ่งทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้กระบวนการวิจัยจากการทำโครงการงานวิทยาศาสตร์เรื่องกระดาษแถบสีประมาณค่าการนำไปใช้ได้ของปุ๋ยหมักจากไส้เดือนดินเพื่อใช้ในชุมชนอีก 1 โครงการ และแผนงานย่อยที่ 3 จำนวนงานวิจัยทั้งหมด 7 เรื่อง พบว่า ความตระหนักของเด็กและเยาวชนอยู่ในระดับปานกลางและพบว่าปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชนที่เด็กและเยาวชนต้องการแก้ไขมี 3 ประเด็นหลัก คือ 1) การคัดแยกขยะมูลฝอย 2) การกำจัดขยะมูลฝอยและ 3) ประเด็นอื่นๆ ลดปริมาณการทิ้งขยะมูลฝอย การลงโทษผู้ทิ้งขยะมูลฝอย การติดป้ายเตือน

3 การสังเคราะห์ระบบการบริหารจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่

(1) จากการสังเคราะห์แผนงานวิจัยพบจุดเด่นของการดำเนินงานของแผนงานวิจัยคือ มีการบูรณาการศาสตร์โดยมีนักวิจัยจากหลายสาขาวิชาทั้งทางด้านสังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์มาทำงานร่วมกันก่อให้เกิดการเรียนรู้และสร้างเครือข่าย และสามารถขับเคลื่อนการวิจัยได้อย่างต่อเนื่องเพราะมีโครงสร้างการบริหารแผนงานวิจัยที่ชัดเจน รวมทั้งหน่วยงานส่วนกลางคือสถาบันวิจัยและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยยังทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยง ที่ปรึกษา และจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาแผนงานวิจัยอย่างต่อเนื่อง ทั้งภายนอกและภายในมหาวิทยาลัยรวมทั้งการถ่ายทอดรูปแบบการบริหารงานวิจัยจากเครือข่ายต่างสถาบัน

(2) การวิจัยที่ดำเนินการภายใต้แผนงานการบริหารจัดการขยะมูลฝอยมีจุดเด่นคือ แผนงานย่อยทั้ง 3 แผนงานมีเนื้อหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างประเด็นการวิจัยอันเป็นผลสืบเนื่องมาตั้งแต่การขึ้นโครงร่างของแผนงานวิจัยตั้งแต่ตอนเริ่มต้น แต่ด้วยข้อจำกัดของการเลือกพื้นที่ทำให้ไม่สามารถที่ใช้ความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างประเด็นเนื้อหาของแต่ละแผนมาพัฒนาพื้นที่ได้ (Area based) เนื่องจากในหนึ่งพื้นที่หรือ

หนึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลไม่สามารถที่จะนำการวิจัยทั้ง 3 แผนงานย่อยลงไปวิจัยในพื้นที่ได้พร้อมกันทั้ง 3 แผนงานย่อย จึงทำให้เกิดความไม่สมบูรณ์ของการบูรณาการ

(3) ทุนทางสังคมเดิม เช่น การเป็นมหาวิทยาลัยในท้องถิ่น การที่มหาวิทยาลัยมีการดำเนินการวิจัยมาก่อนหน้านี้ การให้บริการวิชาการของมหาวิทยาลัยแก่ชุมชนมาก่อน ทำให้ชุมชนเกิดความไว้วางใจ หรือการมีศิษย์เก่าในพื้นที่ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีส่วนทำให้ได้รับการต้อนรับและชุมชนพร้อมจะให้ความร่วมมือในการดำเนินการวิจัยไปด้วยกันทั้งในด้านการอำนวยความสะดวกในพื้นที่ และเป็นนักวิจัยร่วมกับโครงการ จึงทำให้มีนักวิจัยในท้องถิ่นเพิ่มขึ้นอย่างน้อย 1 คนต่อ 1 พื้นที่

(4) ประเด็นความท้าทายของการวิจัยเชิงพื้นที่ รูปธรรมของการผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในด้านการพัฒนาไปสู่นโยบายสาธารณะโดยเฉพาะในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งจากการสังเคราะห์งานวิจัย 20 เรื่อง ภายใต้แผนงานการบริหารจัดการขยะมูลฝอยนี้ ยังไม่สามารถพัฒนาไปสู่นโยบายสาธารณะได้ แต่ในระดับที่สามารถพัฒนาได้แล้วในแผนงานการบริหารจัดการขยะมูลฝอยคือ การสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลในการใช้งบประมาณของหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อดำเนินกิจกรรมการพัฒนาเด็กและเยาวชนของชุมชนต่อจากงานวิจัย อย่างน้อย 1 แห่ง ซึ่งแสดงถึงการให้ความสำคัญของหน่วยงานท้องถิ่นในประเด็นการวิจัย โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเสนอให้นักวิจัยนำเสนอกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนต่อเนื่องในพื้นที่ ซึ่งทีมผู้วิจัยจะได้ดำเนินการต่อไป ปัจจัยที่สำคัญคือ ผู้นำองค์กรคือนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเห็นความสำคัญจากกิจกรรมที่ได้ดำเนินการในกระบวนการวิจัย จึงมีแนวคิดที่จะให้นักวิจัยได้ช่วยพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง

9. สรุป

จากการดำเนินการวิจัยเรื่องการสังเคราะห์แผนงานวิจัยการบริหารจัดการขยะมูลฝอยสรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. งานวิจัยทั้งหมดแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ งานวิจัยเชิงปริมาณและงานวิจัยแบบผสมผสาน
2. องค์ความรู้จากงานวิจัย จำนวน 20 เรื่องภายใต้แผนงานย่อยจำนวน 3 แผน ซึ่งได้แก่ (1) การพัฒนาข้อมูลการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน (2) การพัฒนานวัตกรรมจัดการขยะมูลฝอย และ(3) การพัฒนาระบบการเรียนรู้ปัญหาขยะมูลฝอยเพื่อสร้างความตระหนัก
3. การสังเคราะห์ระบบการบริหารจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่มี 4 ประเด็นคือ 1)จุดเด่นของการดำเนินงานของแผนงานวิจัยคือ มีการบูรณาการศาสตร์ 2) การวิจัยมีเนื้อหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างประเด็นการวิจัย 3) ทุนทางสังคมเดิม และ 4) ความท้าทายของการวิจัยเชิงพื้นที่ที่เป็น รูปธรรมของการผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในด้านการพัฒนาไปสู่นโยบายสาธารณะ

10. อภิปราย

จากการสังเคราะห์งานวิจัยการบริหารจัดการขยะมูลฝอย พบว่างานวิจัยมีกระบวนการวิจัยเป็นไปตามแบบแผนของการวิจัย และผลจากการวิจัยมีผลทำให้ชุมชนเกิดความตื่นตัวตั้งกรณีแผนงานย่อยเรื่องการสร้างนวัตกรรมจัดการขยะมูลฝอย ข้อค้นพบเกี่ยวกับธาตุอาหารและคุณสมบัติของปุ๋ยมูลไส้เดือนดินจากงานวิจัยเชิงทดลองนำขยะมูลฝอยมาหมักจนได้ปุ๋ยหมักมูลไส้เดือนดินทำให้ชุมชนต้องการทราบต่อไปว่าถ้านำไปปลูกพืชเศรษฐกิจของชุมชนผลจะเป็นอย่างไรจึงทำให้มีงานวิจัยที่ต้องดำเนินการต่อเพื่อตอบคำถามของชุมชนและเป็นการพัฒนาการเรียนรู้ให้กับทั้งผู้วิจัยและชุมชนด้วย และกรณีงานวิจัยภายใต้แผนงานย่อยการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ปัญหาขยะมูลฝอยของชุมชนที่ดำเนินการพัฒนาความตระหนักของเด็กและเยาวชนใน

ชุมชนที่เกิดจากความร่วมมือระหว่าง อบต. และโรงเรียน ทำให้บาง อบต. มีความสนใจที่จะดำเนินงานต่อโดยให้ผู้วิจัยเสนองบประมาณไปยังอบต. เพื่อจัดทำกิจกรรมในการพัฒนาเด็กและเยาวชนของ อบต. ต่อไป

11. ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

ครูควรนำผลการวิจัยนี้ไปประยุกต์กับการจัดการเรียนการสอนโดยการบูรณาการกับวิชาวิทยาศาสตร์หรือสังคมศาสตร์โดยเปลี่ยนประเด็นทางสังคมไปตามที่นักเรียนสนใจ

2) ข้อเสนอเชิงนโยบาย

สถานศึกษาควรพิจารณาให้ครูในโรงเรียนได้บูรณาการประเด็นทางสังคมทางด้านสิ่งแวดล้อมเข้าไปบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนโดยการสอดแทรกไปในรายวิชาที่สอนประจำโดยไม่จำเป็นต้องมีรายวิชาเพิ่ม

3) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

3.1) ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อติดตามผลของการจัดกิจกรรมนี้เมื่อเด็กเติบโตขึ้น

3.2) ควรศึกษากิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาในประเด็นอื่น ๆ เพิ่มเติม